

Asia: VN/12734/2019

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi liittyen pakottamalla solmitun avioliiton kumoamiseen

Avioliiton kumoaminen

Lausuntonne ehdotetuista säännöksistä

Asia: Oikeusministeriön lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi liittyen pakottamalla solmitun avioliiton kumoamiseen VN/12734/2019

Monika-Naiset liitto kiittää mahdollisuudesta lausua luonnoksesta hallituksen esitykseksi liittyen pakottamalla solmitun avioliiton kumoamiseen. Liitto pitää tulevaa lainsäädännön muutosta erittäin tärkeänä. Liitto pitää kuitenkin riittämättömänä mahdollisuutta avioliiton kumoamiseen, jossa oikeusvaikutukset ovat samat kuin avioerossa. Liitto näkee, että avioliiton kumoaminen ei kaikissa tapauksissa riitä pakkoavioliiton uhrin ja liitosta mahdollisesti syntyneiden lasten edun turvaamiseksi. Liitto esittääkin, että kumoamisen menettelyn rinnalle lisättäisiin mahdollisuus avioliiton mitätöimiseen. Liitto pitää mitätöintivaihtoehdon lisäämistä tärkeänä kaikista haavoittuvimmassa asemassa olevien, pakkoavioliittoon joutuneiden oikeuksien turvaamiseksi. Avioliittoon pakotetuilla on oltava mahdollisuus avioliiton mitätöintiin ilman oikeudellisia seuraamuksia.

Monika-Naiset liitto on tehnyt käytännön työtä väkivaltaa kokeneiden naisten ja heidän lastensa tukemiseksi yli 20 vuotta. Vuosittain 20-30 naista hakee palveluistamme apua pakkoavioliittotilanteeseen.

Merkittävä osa tietoomme tulevista pakkoavioliittotapauksista on sellaisia, jotka on solmittu hyväksikäyttötarkoituksessa. Avioliiton kumoaminen niin, että avioliitossa syntynyt avio-oikeus säilyy, voi mahdollistaa hyväksikäytön jatkumisen hyvinkin pitkään. Tällöin toiselle osapuolelle jää esimerkiksi mahdollisuus saada tietoa lapsen asumispaikasta ja tämän kautta myös uhrin asumispaikasta sekä mahdollisuus osallistua muihin lasta koskeviin päätöksiin ja saada taloudellista hyötyä uhrin omaisuudesta.

Monika-Naiset liitto muistuttaa, että avio-oikeuden säilyttäminen ei ole automaattisesti uhrin tai hänen lapsen edun mukaista. Liitto pitää tärkeänä, että avioliittoon pakotetulla olisi oikeus itse päättää, haluaako hän avioeroa, avioliiton kumoamista tai sen mitätöintiä. Vaihtoehtojen olemassaolo huomioisi paremmin erilaiset tilanteet ja antaisi uhrille tosiasiallisen vapauden arvioida, mikä vaihtoehto on hänen ja mahdollisten yhteisten lasten edun mukaista.

Kumoamisen tai mitätöinnin hakeminen on tehtävä helpoksi ja maksuttomaksi. Vaihtoehtoista ja niiden oikeusvaikutuksista on tiedotettava asianmukaisesti siten, että tieto saavuttaa asianosaiset. Avioliittoon pakotetulla on oltava oikeus asiantuntevaan maksuttomaan oikeusneuvontaan päätöksenteon tueksi. Hänelle on myös tarjottava tietoa muista tukipalveluista.

Monika-Naiset liitto huomauttaa, että naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan ehkäisemiseksi laaditun Istanbulin sopimuksen mukaan pakkoavioliitot ovat naisiin kohdistuvaa väkivaltaa. Sopimuksen 32 artikla edellyttää valtioita toteuttamaan tarvittavat lainsäädäntö- tai muut toimet varmistaakseen, että pakottamalla solmitut avioliitot voidaan mitätöidä, kumota tai purkaa aiheuttamatta uhreille kohtuutonta taloudellista tai hallinnollista taakkaa.

Ehdotuksen mukaan avioliiton kumoaminen tapahtuu tuomioistuimessa ja avioliittoon pakottamisesta pitää olla myös näyttöä. Liitto on huolissaan siitä, että näyttökynnys voi muodostua liian korkeaksi ja se vähentää tosiasiallista mahdollisuutta avioliiton kumoamiselle / mitätöinnille. On erittäin tärkeää, että näyttökynnys pidetään kohtuullisena. On myös varmistettava, että tuomioistuimella on selkeät kriteerit siitä, millaista näyttöä pidetään uskottavana ja riittävänä. On tärkeä muistaa, että avioliittoon pakottaminen on usein, kuten muukin pari- ja lähisuhdeväkivalta, piilorikollisuutta ja näytön saaminen voi olla hyvinkin vaikea.

Kommentit koskien osiota Keskeiset ehdotukset (s. 14): Määräaika avioliiton kumoamisen vaatimiselle

Monika-Naiset liitto katsoo, että viiden vuoden määräajan asettaminen kumoamiselle tai mitätöinnille on ongelmallista. Avioliittoon pakotetulla ei välttämättä ole määräajan sisällä tosiasiallista mahdollisuutta hakea kumoamista/mitätöintiä. Liiton kokemuksen mukaan jopa alaikäisenä avioliiton tarkoituksessa maasta poisviety nainen saa mahdollisuuden palata takaisin Suomeen vasta vuosien päästä. Määräajan asettaminen vastaavissa tapauksissa olisi kohtuutonta uhria kohtaan. Määräajan asettamista voi tulkita myös niin, että jos pakkoavioliitto on kestänyt yli määräajan, se muuttuu valtion silmissä hyväksyttäväksi.

Monika-Naiset liitto ehdottaa ensisijaisesti määräajan poistamista kokonaan. Jos lainsäädännön näkökulmasta se on ongelmallista tai mahdotonta, määräajan laskenta-aika tulisi alkaa vasta siitä hetkestä, kun uhrilla on tosiasiallinen mahdollisuus hakea kumoamista / mitätöintiä.

Liitto haluaa kiinnittää huomiota siihen, että tämän hetken lainsäädäntö ei ole riittävä varmistamaan avioliittoon pakottamisen rangaistavuutta. Pakkoavioliiton uhrien suojelemiseksi ja Istanbulin sopimuksen velvoitteiden täyttämiseksi on välttämätöntä ryhtyä lainsäädännön tarkistamiseen ja tarvittavien muutosten tekemiseen, niin että voidaan varmistaa rikosvastuun toteutuminen. Istanbulin sopimuksen 37 artikla edellyttää sopimusvaltioita toteuttamaan tarvittavat lainsäädäntökeinot varmistaakseen, että aikuisen tai lapsen tahallinen pakottaminen avioliittoon tai tahallinen houkutteleva ulkomaille tarkoituksena pakottaa hänet avioliittoon säädetään rangaistavaksi.

Esitysluonnoksen mukaan avioliiton kumoamista koskevan säännöksen soveltamisen lähtökohtana on, että pakottaminen on ollut luonteeltaan rikoslaissa rangaistavaksi säädettyä toimintaa. Esityksessä mainitaan, että avioliiton pakottamisesta ei ole rikoslaissa erillistä säännöstä, mutta avioliittoon pakottaminen voi täyttää esimerkiksi ihmiskaupan tai törkeän ihmiskaupan tunnusmerkistön.

Monika-Naiset liiton kokemuksen mukaan vain harva pakkoavioliittotapaus tutkitaan ihmiskauppana. Selvityksessä viitataan pakottamista koskevan pykälään (luku 25 § 8). Pykälässä ei ole pakkoavioliiton mainintaa, eikä tiedossamme ole, että mainittua pykälää olisi sovellettu pakkoavioliittotapauksiin. Kyseinen rikos ei ole virallisen syytteen alainen rikos, eli asia etenee vain silloin, jos uhri itse haluaa nostaa syyteen. Tämä on ristiriidassa olemassa olevan lainsäädännön ja käytännön kanssa, jonka mukaan jopa lievä, perheessä tapahtuva pahoinpitely, on virallisen syytteen alainen rikos.

Monika-Naiset liitto ry muistuttaa, että pakkoavioliiton kokemuksesta toipuvalle uhrille avioliiton mitätöinti voi olla symbolisesti tärkeää. Mitätöinnin seurauksena pakolla solmittu avioliitto mitätöidään pois ikään kuin sitä ei olisi ollut olemassa. Tällöin julkinen valta pidättäytyy tunnustamasta pakolla solmittua avioliittoa. Avioliittolain tulisi sisältää tämä vaihtoehto.

Ulkomailla alaikäisenä solmitun avioliiton tunnustaminen

Lausuntonne ehdotetuista säännöksistä

-

Muut huomiot

Onko teillä muuta lausuttavaa ehdotukseen liittyen?

Lopuksi: Monika-Naiset liitto muistuttaa, että avioliittoon pakotetuilla naisilla ja heidän lapsillaan on oikeus riittäviin tukipalveluihin. On myös varmistettava, että tasa-arvokysymykset otetaan huomioon kaikessa kotoutumista tukevassa toiminnassa. Siviiliavioliittoa koskeva lainsäädäntö ei suojaa naisia ja tyttöjä uskonnollisilta ja kulttuurisilta avioliitoilta, niiden seuraamuksilta, kunniaan liittyvältä väkivallalta ja perheen ja yhteisön vainolta. Ennalta estävään työhön tyttöjen ja naisten oikeuksien turvaamiseksi ja heitä tukeviin matalan kynnyksen palveluihin on panostettava nykyistä enemmän, ja varattava työlle riittävät resurssit.

Gerbert Natalie

Gerbert Natalie

Monika-Naiset liitto ry - Lausunnon antajat: toiminnanjohtaja Jenni Tuominen, Kriisikeskus Monikan johtaja Natalie Gerbert